

Justitiedepartementet

Enheten för domstols- och åklagarfrågor

Remissyttrande över begäran om författningsändring avseende ledighet för domare för att ha en annan anställning (Ju2022/02883)

Frågan om vem som ska besluta om domares ledighet för att ha annan anställning och frågan om möjligheten att överklaga

Högsta domstolen är positiv till förslaget att det är domstolarna själva som beslutar om andra domare än domstolschefen ska få ledigt för att ha en annan anställning. Enligt dagens ordning framstår det också som lämpligt att det är Domarnämnden som avgör frågan beträffande domstolschefen.

Enligt förslaget slopas möjligheten att överlämna tvistiga ärenden till regeringen och det införs ett förbud mot att överklaga domstolens beslut om avslag på en ledighetsansökan. Det väcker frågor av principiell karaktär. Som Domstolsverket anför i promemorian kan förslaget anses värna domstolarnas oberoende gentemot regeringsmakten och stärka deras självständighet, vilket är positivt. Samtidigt innebär förslaget en betydande försämring av den enskilda domarens rättsställning vid ansökningar om ledighet för annan anställning. Detta perspektiv berörs inte närmare i promemorian.

En domare är visserligen inte självständig i förhållande till domstolschefens administrativa styrning av verksamheten. Med promemorians förslag kommer det också att finnas möjlighet för en domare som får avslag på en ledighetsansökan att få beslutet prövat genom att med stöd av lagen (1974:371) om arbetstvister, arbetstvistlagen, väcka talan i domstol mot den arbetsgivare som nekat ledigheten. Frågan om lämpligheten av en sådan ordning belyses dock inte i promemorian.

Enligt Högsta domstolen förefaller det mindre ändamålsenligt att den typen av arbetsledningsbeslut överprövas i domstol med stöd av arbetstvistlagen. Det bör också framhållas att talan i en arbetstvist kan komma att väckas i den domstol där domaren arbetar (jfr 2 kap. 2 § tredje stycket arbetstvistlagen) och att det genom en tvist som handläggs i domstol skapas ett starkare motpartsförhållande på arbetsplatsen än i det nuvarande systemet, där tvistiga ärenden överlämnas till en annan beslutsfattare. Dessutom är en arbetstvist förknippad med högre kostnader och en avsevärt längre handläggningstid. Detta kan förväntas få en avhållande effekt på den enskilde domaren att försöka få till stånd en ändring av ett beslut om att avslå en begäran om tjänstledighet.

En prövning enligt arbetstvistlagen framstår därmed inte som något lämpligt eller praktiskt användbart alternativ till dagens ordning.

Det framstår samtidigt som viktigt att det finns en möjlighet till en effektiv överprövning av ett beslut om att avslå en begäran om tjänstledighet för annan anställning, dels som en garanti för att oberoendet i dömandet inte kan påverkas, dels för att behålla en enhetlig praxis. När det gäller frågan om i vilken ordning en överprövning bör ske talar mycket för att utfallet av det arbete som bedrivs i 2020 års grundlagskommitté (Ju 2020:04) bör avvaktas innan ställning tas i frågan.

Mot denna bakgrund anser Högsta domstolen att frågan om att ha kvar en möjlighet att överlämna tvistiga ärenden – men till en annan myndighet än regeringen – bör bli föremål för ytterligare, principiella överväganden.

Förslagen i de delar de direkt berör Högsta domstolen

Förordningen om ledighet för domare omfattar inte Högsta domstolens ordförande och de övriga justitieråden (jfr 1 § i förordningen). Skälet till detta är att justitieråd inte får inneha eller utöva något annat ämbete (se 3 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken), vilket innebär att de inte kan vara lediga för att ha en annan anställning. Det torde därför saknas behov av föreskrifter om vem som ska pröva frågor om ledighet för Högsta domstolens ordförande för att ha en annan anställning (jfr promemorians förslag till ny lydelse av 29 § förordningen [1996:377] med instruktion för Högsta domstolen).

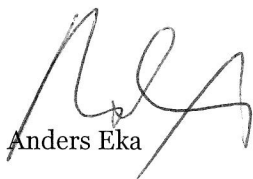
Om övriga förslag i promemorian genomförs skulle – mot den angivna bakgrunden – bestämmelsen i 29 § förordningen med instruktion för Högsta domstolen i stället kunna utformas enligt följande.

29 § Högsta domstolen beslutar om ledighet för egen personal.

Sammanfattande synpunkter

Högsta domstolen anser att frågan om möjligheten att överklaga ett beslut om att inte bevilja en domare tjänstledighet för annan anställning bör bli föremål för ytterligare överväganden av principiell natur och att förslaget därför inte kan genomföras i dess nuvarande utformning. Om förslaget ändå genomförs bör 29 § förordningen med instruktion för Högsta domstolen ges en annan lydelse. Med dessa synpunkter överlämnas ärendet till Justitiedepartementet.

För Högsta domstolen

Anders Eka

I handläggningen har deltagit justitieråden Anders Eka och Gudmund Toijer, kanslichefen Jens Wieslander samt justitiesekreteraren Fredrik Lövkvist.